

OSMANLI DEVLETİ'NDE SİGORTACILIĞA YÖNELİK DİNİ YAKLAŞIM

Hatime KAMİLÇELEBİ

Kırklareli Üniversitesi

Öğretim Görevlisi

hatimekamilcelebi@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmada, 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devleti'nde sigortacılık faaliyetlerinin gelişmeye başladığını ve özellikle de bu faaliyetlere yabancı sigorta şirketlerinin öncülük ettiğini görmekteyiz. Yabancı sigorta şirketlerinin Osmanlı Devleti'nde faaliyet göstermesi bu ülkelerle Osmanlı Devleti arasındaki artan ticari ilişkiler dolayısıyla ortaya çıkmıştır. Osmanlı'da yerli sigorta şirketlerinin kurulmasındaki gecikmenin nedenlerinden biri Osmanlı'nın sigortaya olan dini bakış açısıdır. Bu çalışmada Osmanlı Devleti'ndeki sigortaya olan dini bakış açısı dönem itibariyle müftüler tarafından verilen fetvalar yoluyla açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sigorta şirketi, Osmanlı Devleti, fetva, 19. yüzyıl.

Alan Tanımı: Sigortacılık (Finansal İktisat)

A RELIGIOUS APPROACH ON INSURANCE IN THE OTTOMAN STATE

ABSTRACT

In this study, we know that insurance activities to start developing and especially foerign insurance company that pioneered 19. the second half of the century in Ottoman State. Due to increasing commercial relations with this countries foreign insurance companies to operate in the Ottoman State. One reasons for delay in the establishment of local insurance company in Ottoman State is religious point of view. In this study, insurance in the Ottoman State which will be explained through fatwas issued by muftis perspective.

Keywords: Insurance Company, Ottoman State, fatwa, 19. century

JEL Code: G22 - Insurance; Insurance Companies

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde sigortacılığın ortaya çıkış ve gelişim sürecini açıklamak amacıyla yola çıkılan bu çalışmada, sigortacılığın Osmanlı ülkesinde yönetim ve toplum tarafından nasıl karşılandığını izlemek, sigortanın gelişim sürecini dinî yönleriyle ortaya koymak temel amaçtır. Bu çalışmada, ilk olarak Osmanlı Devleti'nde sigortacılığın ilk uygulamaları ve daha sonra Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyıl ile 1920'ye kadar olan süreçte müftüler tarafından verilen ; ilk olarak 19. yüzyıl başlarında İbn'i Abîdin tarafından verilen fetva, ikinci olarak 1870 Pera yangını sonrasında verilen fetva ve son olarak da hayat sigortaları ile ilgili 1901-1911 ve 1913 yıllarında verilen fetvalardaki farklı görüşler ayrı ayrı incelenmiştir. Bu çalışmada, fetvaların yanı sıra aynı dönemde yaşamış olan ve konu ile ilgili görüşlerini beyan eden din bilginlerinin açıklamalarına da yer verilmektedir.

1.1. Osmanlı Devleti'nde İlk Sigorta Şirketleri ve İlk Sigorta Uygulamaları

Osmanlı İmparatorluğu'nda belgelenebilen ilk sigorta işlemlerine 18. yüzyılın ikinci yarısında rastlanmaktadır. Bu dönemde devlet Fransız tüccar gemileriyle İstanbul'a naklettirdiği tahıl yüklerini deniz risklerine karşı sigorta ettirmiştir. Bu belgelerde gerçekleştirilen işlem "siguriye" adı altında, bazen de "siguriye tabir olunur kefalet" gibi açıklamalarda yerini bulmuştur. Akdeniz ticaretinde İtalyanca'nın önemi, Osmanlı'da "sicurta" sözcüğünden türeyen terimler kullanılmasını açıklamaktadır. "Siguriye" yavaş yavaş yerini "sikorta", "sikurta", "sikurita"ya bırakmış, ardında da "sigurita", "sigurta" ve en nihayetinde "sigorta" ya dönüşmüştür. Osmanlı'da ilk uygulanan sigortalardan olan nakliye sigortası ile ilgili ilk uygulamalar Osmanlı Arşivinde'ki belgelerde şöyledir;3 Mayıs 1773 yılında Selanik, Karaağaç ve Golo iskelelerindeki arpanın İstanbul'a nakli için devlet tarafından navlun sigortası yapılarak Fransız tüccarlara verilmesi ile ilgilidir. (BOA, Cevdet İktisat, 5/224, 10 Safer 1187.) Bir diğeri ise 1775 yılında Fransa'dan İstanbul'a gelen buğdayın sigortanın ödemesi ile ilgilidir. (BOA, Cevdet İktisat, 179/8945, 27/Ra/1189.) Osmanlı Devleti'nde sigorta kavramının kullanılması ve ithalat işlemlerinde sigortanın payının gösterilmesi 1833'lere dayanır. Şevket Pamuk ithalat-ihracatta ulaştırma ve sigorta masraflarını hesaplamıştır. Pamuk, toplam ticaret tutarları içinde sigorta masraflarının payını göstermiştir. Örneğin; İngiltere'ye yapılan Osmanlı ihracatında sigorta primlerinin toplam ticaret tutarı içindeki payı, 1833'de yüzde 5.25, 1853'de 3.89, 1873'de yüzde 3.18, 1893'de yüzde 2.24, 1913'de 1.92 olarak gerçekleşmiştir. (Pamuk, 2005: 175-175) Osmanlı İmparatorluğu'nda faaliyet gösteren ilk sigorta şirketleri, devletten resmi izin almadıkları gibi, çoğunun kendi ülkelerinde bile resmi kayıtları yoktur. (Kohen, 2009: 74) Denizcilik ve deniz taşımacılığı ile başlayan

sigortacılığa Osmanlı İmparatorluğu'nda getirilen ilk hukuki düzenleme de 28 Temmuz 1850 tarihli Kanunname-i Ticaret'in 29. maddesinde deniz sigortasına değinilir. 21 Ağustos 1863 tarihli Kanunname-i Hümayun-ı Ticaret-i Bahriye 'de 11. fashlı yalnızca deniz kazalarında dolayı oluşabilecek risklere karşı yapılan deniz sigortası ile alâkalı hükümler tanzim edilmiştir. (Kohen, 2009: 13; Ticaret-i Bahriye Kanunu 1863, 1872: 511.; ez-Zerqâ, en-Neccar, 1981:14) Galata sigortacılığı ise en belirgin tarafının, sigorta kuruluşlarının yerleşik sermaye ile değil, Osmanlı ülkesinde yaşayan Levanten ya da yabancı uyruklu kişilere acente verilmesiyle gelişmiştir. (Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 1994: 549) Pera'nın, finans merkezi olması, Pera yangınının Osmanlı Devleti'nde sigorta şirketlerinin faaliyete geçmesinin başlangıcı olarak gösterilmesinde etkilidir. 1870 Pera yangınında 500'den fazla büyük yapı tamamen yanmış, 3000 kadar ev ve işyeri kullanılamaz duruma gelmiştir. Feridiye Mahallesinde başlayan yangın geniş bir alana yayılmış ve içinde İtalyan elçiliğinin de bulunduğu çok sayıda yapının zarar gördüğü yangında çok sayıda insan da hayatını kaybetmiştir. (The Levant Herald, 08 Haziran 1870: 2; La Turquie, 08 Haziran 1870: 1; Kazgan vd., 1998: 36) 1870 Pera yangınında 3.000 evin yanması bina sahiplerinin iflasına neden olmuştur. (Karpat, 2006:498) (Güvenç, 2003:12) Daha çok gayrimüslimler ve Levantenler gibi görece zengin bir nüfusun etkilenmesi yangın sigortası talebine yol açmıştır. (Baskıcı, 2002: 35)

2. SİGORTACILIĞIN OSMANLI HUKUKUNA GİRİŞİ

Bu bölümde Osmanlı Devleti'nde sigortacılıkla ilgili fetvalar 19. yüzyılın başında ve sonlarında verilen fetvalar, ayrıca hayat sigortası yaptırmak isteyenlere sigorta şirketlerinin sigorta yaptırmak isteyen kişileri 1906, 1911 ve 1913 yıllarında şeyhülislamdan fetva alması yolunda açıklamalarından sonra verilen fetvalar ve bunlara ek olarak islam hukukçularının da aynı dönemde konuyla ilgili yaptığı açıklamalar yer almaktadır.

2.1. Osmanlı Devleti'nde Yangın Sigortaları İle İlgili Verilen Fetvalar

İslâm bilginleri sigorta kurumunun birey ve toplum açısından yarar ve zararları, sigorta akdinin fıkıh kurallarına uygun olup olmadığı gibi genel ilke ve kıstaslar açısından ele alınarak sigortayı değerlendirmişlerdir. (İslâm Ansiklopedisi, 2009: 162) Konuyla ilgili ilk açıklamada bulunan fakih İbn-i Abidin (ö.1252/1836) Reddü'l Muhtar isimli eserinde;

"Geleneğe göre tacirler yabancı ülkenin yurdunun vatandaşından (harbînden) bir nakil vasıtası kiraladıkları zaman hem kira bedelini veriyorlar, hem de kendi memleketinde oturan harbîye muayyen bir meblağ ödüyorlar ki buna "sigorta"

deniyor. Bunun üzerine vasıtaya yüklenen mal yangın, batma, yağma ve benzeri bir sebeple zarar uğrarsa o adam, aldığı mal (prim) karşılığında zararı tazmin ediyor. O adamın, İslâm ülkesinin sahil şehirlerinde, devletin izniyle müste'men olarak oturan ve tacirlerden sigorta primini alan bir temsilci bulunuyor. Denizde tacirlerin malı helak olursa mezkûr mümessil bedelinin tamamını sahiplerini ödüyor. Kanaatime göre tacirin, helak olan malının bedelini alması helâl olmaz; çünkü bu, borçlu olmadığı bir şeyi borçlanmak kabilindedir."

Mecmuatü'r-Resail eserinde de Hanefi mezhebinden delil getirerek sigortanın caiz olmadığını belirtmiştir. Sigortayı geçersiz anlaşılan İbn-i Abidin, akit yabancı ülkede o ülkenin vatandaşıyla Müslüman arasında olursa sigorta tazminatını almanın helal olacağını ifade etmiştir. Çünkü bu, aldatma ve hıyanet bulunmaksızın harbînin malını, rızası ile almaktan ibârettir. İbn Âbidîn, sigorta sahibi dediği sigortacı ile yapılan sigorta akdinin, İslâm ülkesinde yapılması ile yabancı ülkede yapılması durumlarını birbirinden ayırmaktadır. Tazminat almanın câiz olmaması ancak sigorta akdinin, İslâmî hükümlerin tatbik edildiği İslâm ülkesinde yapılmış olmasına bağlıdır. (ez-Zerqâ, en-Neccar, 1981: 153-156) (Avcı, 2002: 438-439)

1870 Pera yangınından sonra ise şeyhülislamıktan sigortanın caiz olduğuna dair fetva alındığı bilinmektedir. Bu fetvada "her ferdin Allah'ın kendisine verdiği malı muhafaza ile mükellef olduğu" belirtilmiştir. (ez-Zerqâ, en-Neccar, 1981: 14.; Avcı, : s. 439; Esen, 1945:11) Union Sigorta Kumpanyası ile Osmanlı Umum Sigorta Şirketi ise bu duruma dayanarak bir fetva istihsaline muvaffak olmuşlar ve bu fetva hükmünü sigorta kavramı lehine çevirerek kökleşmiş olan batıl inançları düzeltmeye çalışmışlardır." (Yenel, 1953: 9; Akpınar, 1990: 34)

Mısır müftüsü Muhammed Bahit el-Mutii de sigortaya "mutlak olarak haramdır" diyenlerdendir. Anadolu'dan kendisine bu konuya risale ile cevap vermiştir: (ez-Zerqâ ve en-Neccar, 1981:157.; Avcı, 2002: 439)

"İslâma göre malların tazmin edilmesi iki yoldan birisi ile olabilir. Bunlardan birincisi kefâlet yolu, ikincisi ise haksız fiil ve itlâf yolu. Sigorta akdi kefâletin şartlarını taşıyor. Öte yandan sigortalı malın helâk ve zayi olması, sigorta şirketinin haksız bir fiili ile de olmamıştır. İmdi sigortalı mal zayi olunca tazminatı sigorta şirketine yüklemeye imkân yoktur; çünkü islâma göre ödetme şartları gerçekleşmemiştir. Bu fâsid bir akittir; bunda sigorta şirketi veya yabancı sigortacı, İslâm'a göre borçlu olmadıkları bir şeyi borçlanmaktadırlar. Sigortacı, zayi olan malın bedelini İslâm ülkesinde değil de yabancı ülkede verirse Müslüman'ın bunu alması helâldir; çünkü bu bir harbinin malını, hıyanet ve

zulüm olmaksızın, rızasıyla, yabancı ülkede almaktan ibarettir; başka durumlarda almak helâl değildir”.

Ahmet Cevdet Paşa ise sigortanın dinen caiz olduğunu ve sigorta kavramının Osmanlı’da henüz tanınmadığını düşünmüştür. Avrupa’daki bazı uygulamalardan örnekle; Londra gibi Avrupa’nın bazı gelişmiş şehirlerinde yangınlar sebebiyle ortaya çıkan zararların, güven içinde yaşamayı isteyen insanlar arasında bölüştürüldüğü, bu usulün, İstanbul’da ekmekçi esnafı arasında uygulanan sisteme benzediği, ekmekçi esnafından birinin mevcut zahiresinin yanması durumunda zararın, diğer fırınlara bölüştürülüp yerine sağlam zahire verildiği, böylece zarar ortaklaşa karşılanarak esnafın birbirlerini korudukları, ancak geneli içine alan yangınlar sebebiyle ortaya çıkan zararlar için henüz böyle bir uygulama olmadığını ifade eder. (İzgöer, 1999: 71.)

Bununla birlikte müslümanların sigorta yaptırdığını yapılan suistimallerden görmekteyiz. Örneğin, Osmanlı Arşivi’nde sigorta bedelinden istifade maksadıyla Kavala’daki evlerini kasden yakan Manifaturacı Hacı Yusuf ve oğlu hakkında yapılan muameleye dair (BOA, TFR.I.SL. 70/6920) veya 4 Haziran 1904 tarihinde Heybeliada’da Haşmet Bey sokağında kiracı olduğu evdeki eşyayı sigortadan faydalanmak için kasıtlı olarak yakan Aydın Vilayeti eski tercümanı Cemalettin Bey, yapılan mahkeme sonucunda suçlu bulunduğu dair belgeler bulunmaktadır. (BOA, Y.MTV.308/82. 14 Rebiülevvel 1326/16 Nisan 1908)

2.2. Osmanlı Devleti’nde Hayat Sigortaları İle İlgili Verilen Fetvalar

1901 yılında Mısır müftüsü Muhammed Abduh hayat sigortasının caiz olduğuna dair fetva vermiştir. Amerikan Şirketi Müdürü Mutwell Life’in sorusuna aşağıdaki şekilde yanıt vermiştir; (ed-Desûki, 1966:711; İslâm Ansiklopedisi, 2009:162.; Avcı, 2002: 439-440.)

“Zikredildiği şekilde bu şahsın bu şirket ile bir meblağ vermek hususundaki anlaşması zımni şirketin bir çeşidini husule getirir. Bu ise caizdir. Bu şahıs için ticarete hâsıl olan kâr ile birlikte malını almasına bir engel yoktur. Şayet bu adam tespit edilen müddet içinde ölürse, şirket de onun verdiği parayı işletmişse, mirasçılarının veya malında tasarruf hakkı olana mevcut ödeme borcunu ifa etmişse, ticaretten elde edilen kârı ile birlikte zikredildiği şekilde meblağı öderler.”

Bu fetvada sigorta yaptırmanın câiz olmadığına dair bir açıklama bulunmamaktadır.

Hayat sigortası hakkında verilmiş iki fetva daha bilinmektedir. İlki, 1911 tarihli fetvadır. Union Sigorta Şirketi, Müslümanların sigortaya talebini arttırmak için, Sultanahmet'te Kapağası Mahallesi'nde 3 numarada yaşayan, (23 Teşrin-i evvel 1327 tarihinde) Mahmud Celaleddin isminde bir müşterisini hayat sigortası konusunda fetva aldırma amacıyla şeyhülislamlığa yönlendirmiştir. Bu kişi şeyhülislamlığa bir dilekçe vererek hayat sigortası hakkında fetvâ istemiştir. (ez-Zerqâ, en-Neccar, 1981: 15.; Avcı, 2002: 439.; Yenel, 1953: 10-11; Armağan, 1970:270; Vehbe, 1973: 95)

Huzûr-i Âlî-i Cenâb-i Meşihatpenâhîye marûz-i çâkerleridir:

“Memâlik-i ecnebiyyenin bir mahallinde meselâ Fransa'da teşekkül etmiş Ünyon nâmındaki bir şirketle âcizleri beyninde hayatta kaldığım halde onbeş senenin hitamında vefat eder isem vereseme mahall-i mezkûrdan gönderilüb beşyüz adet lirây-ı Osmânî verilmek üzere bir akit icrâ etsem yâni beher sene maktûan mezkûr şirkete otuz bir adet lirây-ı Osmânî gönderüb işbu onbeş sene hitamına kadar vermiş olduğum meblâğın miktarı da dört yüz altmış beş liraya bâliğ olsa da bu göndermiş olduğum meblâğa mukabil şirketin hissedârânı tarafından âcizlerinden müddet-i mezkûr zarfına almış oldukları dört yüz altmış beş liraya otuz beş lira zammıyla beş yüz lira mezkûr şirket tarafından âcizlerine mahall-i mezkûrdan gönderseler veyahut senevî maktûan göndereceğim otuz bir lirây-ı Osmânî'yi bir sene gönderip de vefat etsem şu bir senede gönderdiğim otuz bir liraya dört yüz altmış dokuz lira zammıyla beş yüz adet lirây-ı Osmânî'yi şirketin hissedârânı vereseme mahall-i mezkûrdan gönderseler böyle bir akdin kabul ve icrasına cevâz-ı şer'î olup olmadığının fetvâhâne-i âlice tetkik ve bu bapta bir kut'a fetvây-ı şerîfe verilmek üzere işbu istid'â-i kemterânemin makam-ı müşârun ileyhâya havâle buyurulmasını istirham eylerim. Olbapta emr-ü fermân Hazret-i Men Lehü'l-emrindir.” 23 Teşrin-i evvel 1327 (3 Mart 1911)

Mahmud Celâleddin - Sultanahmet'te Kapağası Mahallesi'nde 3 Numaralı Hanede Sakin

Fetva Emini'nin 17 Kasım 1911'de verdiği cevap şöyledir: (ez-Zerqâ, en-Neccar, 1981: 16 ; Avcı, 2002: 439.; Yenel, 1953: 10-11.; Armağan, 1970: 271.; Vehbe, 1973: 95)

“Havâle buyurulan işbu arzuhal mütâlâa olundu. Derûn-i arzuhalde muharrer akd-i mezkûr Dâr-i İslâm'da olmayub da ber-vech-i meşrûh memâlik-i ecnebiyyede kâin bir sigorta şirketi ile icrâ edildiği takdirde şirket-i mezkûre rızâsiyle vereceği ziyâdeyi yâni makudün aleyh sigorta bedeli ne miktar meblâğ ise anı ahz helal olur ol babda emr-ü ferman menlehülemrindir.”

Bu fetvada İbn Âbidîn'in sigortanın caiz olmadığı yönündeki görüşü tekrar edilerek İslâm diyarında değil, yabancı memleketlerde bulunan sigorta şirketleriyle böyle bir akid yapılması halinde –şirketin kendi rızasıyla vermesi sebebiyle- sigorta tazminatının alınabileceği belirtilmiştir. (Hacak, 2006: 35-36.)

İkincisi; The Consolidated Assurance Company Ltd. London'un fetva maksadıyla Boğaziçi'nde Kandilli'de oturan Giritli Dava Vekili Hasan Rıfat'ı Şeyhülislamlığa göndermiştir. Bu başvuru sonrası Şeyhülislamlıktan fetva alınmıştır.

Bir önceki fetvadan pek farklı olmayan ve yaklaşık iki yıl sonra 2 Kasım 1913 tarihinde verilen fetva şöyledir: (Akpınar, 1990: 38-39)

“Bu husus hakkında mukaddema Mahmud Celaleddin'in mührünü havi 22 Teşrinievvel 1327 (Rumi) tarihli istidaya 22 Zilkade 1329 tarihinde havale buyurulan işbu arzuhal mütalaa olundu: Derunu arzuhalde muharrer akd-i mezkur dar-ı İslam'da bervech-i meşruh, memalik-i ecnebiyede kain bir sigorta şirketi ile icra edildiği takdirde şirket-i mezkure rızasıyla vereceği ziyadeyi yani maksudunaleyh sigorta bedeli ne miktar meblağ ise o meblağın gerek akdi mezbur ve gerek vereseşi tarafından ahzı helal olur deyu tahrir kılınmıştır ol babda emrî ferman Hazret-i menlehülemrindir. Takdim ve itası 2 Zilhicce 1331”

Beyanülhak mecmuasında temyiz mahkemesi ceza katiplerinden İbn Hazim Ferid, sigorta hakkındaki görüşlerini yazmıştır. Sigortanın genel bir ihtiyaç olduğuna dair iddiaları, ihtiyaçlarında genel olsun veya özel olsun zaruret menzilesine tenzil olunacağına dair Mecelle kaidesini hatırlatıp, sigortanın böyle bir genel ihtiyaca konu olup olmadığını cevaplandırmamış, konuyu sigorta hakkında aynı dergide yazacağını umduğu Mustafa Sabri Efendi'ye havale etmiştir. Bu konuda şeyhülislamlıktan verilen fetva doğrultusunda bir düşünce benimsemektedir. Sigorta akdinin Osmanlı ülkesinde yapılması ve sigorta tazminatının da yine ülke dâhilinde veya yabancı ülkede yapılıp bedelinin Osmanlı ülkesinde alınması hallerinde caiz olmayacağını, akit yabancı ülkede yapılır ve bedel de yabancı ülkede alınırca caiz olacağını belirtmiş, aktin fasit olup yabancının kendi ülkesinde rızası ile malını almanın caiz olduğu gerekçesine dayandırmıştır. Bazen de sahte kumpanyalar tarafından efrad-ı millet dolandırılmakta olduğunu ve sigortanın maddi zararının toplum hayatına temin edeceği faydadan çok olacağını düşünmüştür. (İbn-i Hazim Ferid, 14 Rebiülevvel 1327-23 Mart 1320 : 83-685.; Avcı, 2002: 441)

1919'da Damat Ferid Paşa kabinesinde şeyhülislam olan Mustafa Sabri Efendi, yangın sigortası yaptıran kişinin evini koruma konusunda gereken özeni göstermeyeceği, malın kıymetinin takdirinde zorluklarla karşılaşılacağını,

insanları sigortaya sevk eden güven ihtiyacının karşılıklı yardımlaşma sandıkları ile giderilebileceğini, böylece hem sigortalı hem de sigortacının daha dikkatli davranacağını, primli sigortanın kumar özelliği taşıdığını belirtmiştir. (Sabri, 1984:132-137; Armağan, 1970: 251)

3. SONUÇ

Osmanlı Devleti'nde sigortacılık uygulamalarına 18. yüzyılda rastlanır. Fakat bu dönemdeki sigortacılık uygulamaları yabancıların deniz vasıtalarıyla taşıdığı mallara zarar gelmemesi açısından yaptırdığı sigortadır. 19. yüzyılda ise dış ticaretle uğraşan kesimler nakliyat sigortası talebine başlamıştır. Bu dönemde verilen fetvalarda sigortanın yabancı ülkede yapılması kaydıyla câiz olduğu, aksi taktirde câiz olmadığı görülmektedir.

1870 Pera yangınında hasarın fazla olması yangın sigortasının gelişimine zemin hazırlamıştır. Bu dönemde verilen fetva ise her ferdin malını korumakla mükellef olduğuna yönelik olup sigortacılık ile ilgili yapılmış birçok çalışmada bu fetvanın sigorta yaptırmanın câiz olduğuna dair verildiği hakkında görüşlerde bulunulmuştur. 1870 Pera yangını sonrasında yangın sigortası talebine cevap vermek isteyen çok sayıda şirket Osmanlı topraklarında faaliyete başlamıştır. Özellikle 1890'larda da hayat sigortası yapan şirket sayısı hızla artmıştır. Osmanlı ülkesinde sigortacılığın en geniş bir şekilde hitap ettiği kesim gayrimüslim vatandaşlardır. Müslümanlar dini kaygılarla sigortacılığa mesafeli kalmıştır. Şeyhülislamlığın 1901'de verdiği fetvada sigorta câiz görülmüştür. 1911 ve 1913'te verilen fetvalarda ise yine, sigorta sözleşmesinin merkezi yurt dışında olan bir şirketle yapılması ve kaza halinde şirketin tazminatı rızasıyla vermesi şartlarına bağlanması şartı bulunmaktadır.

Sigortanın kumar ile kıyaslanması ise sigortaya bakışı daha da şüpheli kılmıştır. Fakat bu durum Osmanlı Devleti'ndeki Müslümanların hiçbir şekilde sigortaya başvurmadıkları anlamına gelmemektedir. Müslümanlar arasında sigorta yaptırarak sigortalanabilir menfaatlerini sigortalatanların olduğuna dair örnekler mevcuttur. Osmanlı Devleti'nde sigortanın caiz görülmemesi, halkın dini kaygıları ve sigorta şirketlerinin suiistimalleri sigortanın gelişmemesindeki önemli etkenler arasında olmuştur.

KAYNAKLAR

Birincil Kaynaklar ve Gazeteler

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Cevdet İktisat, 5/224, 10 Safer 1187/3 Mayıs 1773 - 179/8945, 27/Ra/1189-1775

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Y.MTV.308/82. 14 Rebiülevvel 1326/16 Nisan 1908.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, TFR.I.SL. 70/6920,

La Turquie, 08 Haziran 1870,

The Levant Herald, 08 Haziran 1870

İkincil Kaynaklar

Âbidîn İbn, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülazîz ed-Dımaşki, Hâşiyetu Reddü'l-muhtar ale'd-Dürri'l-muhtar : Şerh-i Tenviri'l-ebzar - 1252-1836, 2. bs., Kahire, Şerike Mektebe ve Matbaa Mustafa el-Babi el-Halebi, Cilt: IV, 1966/1386

Ahmed ez-Zerqâ ve Muhammed Abdülaziz en-Neccar, İslâm'a Göre Banka ve Sigorta, Çev. Hayreddin KARAMAN, 2. Bs. İstanbul, Damla Yay., 1981

Ezerdi, H.Cemal, Sigortacılığımızın Tarihi, İstanbul, Commercial Union Yay, 1998

Esen, Bülent Nuri, Sigorta Bilgisi, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1945

Ferid, İbn-i Hazim, Beyanülhak, Cilt: II, 14 Rebiülevvel 1327-23 Mart 1320

Güvenç, Murat, Pervititch Haritaları: İstanbul İçin Bitmemiş Bir Araştırma Projesi, Jacques Pervititch Haritalarında İstanbul, Çev. Zülal Kılıç, İstanbul, Tarih Vakfı Yayını, 2003

İzgör, Zeki, Ahmet Cevdet Paşa, İstanbul, Şule Yay., 1999

Karpat, Kemal H., Osmanlı'da Değişim, Modernleşme ve Uluslaşma, Çev. Dilek Özdemir, Ankara, İmge Yay., 2006

Kazgan, Haydar, Alkan Soyak ve Murat Koraltürk, Cumhuriyet'in 75 Yıllık Sigortacısı Koç Allianz, İstanbul, Koç Allianz Yay., 1998

Kohen, David, Mal Canın Yongasıdır, İstanbul, Osmanlı Bankası Araştırma Merkezi Yay.,2009

Pamuk, Şevket, Osmanlı Ekonomisinde Bağımlılık ve Büyüme (1820-1913), 3.bs., İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yay., 2005

Sabri, Mustafa, İslâmda Münakaşaya Hedef Olan Mes'eleler, 2.bs., (Osmanlıcadan sadeleştiren: Osman Nuri Gürsoy). İstanbul, Sebil Yayınevi, 1984

Yenel, Halil Mirat, Sigorta Endüstrimize Ait Etüdler, İstanbul, İstanbul Matbaacılık T.A.O., 1953

....., Ticaret-i Bahriye Kanunu 1863, Düstür, 1. Tertip, Cilt: I, 1872

Akpınar, Turgut, “*Tarihte Sigorta ve Yurdumuzda Sigortaya Dair İlk Fetvalar*”, Tarih ve Toplum Dergisi, İstanbul, Sayı: 75, Mart 1990

Armağan, Servet, “*İslam Hukukunda Sigorta Konusu ve İki Belge*”, Ord.Prof.Dr. Halil Arslanlı'nın Anısına Armağan İ.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Fakülteler Matbaası, No: 561, İstanbul, 1970

Avcı, Mustafa, “*Sigortanın Osmanlı Hukukuna Girişi*”, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, Cilt: XIV, 2002

Baskıcı, Murat, “*Osmanlı Anadolu'sunda Sigorta Piyasası 1860-1918*,” Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Ankara, Cilt: V, Sayı: 4, 2002

Chaim, Vardit Rispler, “*Insurance and Semi-Insurance Transactions in Islamic History Until the 19th Century*” Journal of the Economic and Social History of the Orient, Vol: XXXIV, Leiden, 1991

ed-Desûki, Muhammed, “*Fetvâ el-İmâm Muhammed 'Abduh fi't-te'min 'ale'l-hayât*”, Mecelletü'l Ezher, Sayı: 7, Cilt: XXXVIII, Kahire, 1966

Hacak, Hasan, “*İslâm Hukukunda Sigorta ve Fıkıh Bilginlerinin Sigortaya Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi*”, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 30, 2006

“Sigorta Maddesi”, İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Cilt: XII, 2009

“Sigortacılık”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı Yay., Cilt: VI, 1994

Vehbe, Tevfik Ali, “*Çağdaş Hukukta ve İslam Hukukunda Sigorta*”, Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Sayı: 10, 1973